

Genadeloze beelden, razend knap spel

Toneelgroep Amsterdam

'In ongenade'. Regie: Luk Perceval. Toneelgroep Amsterdam. T/m 24-3-2012. www.tga.nl

Zuid-Afrika. Zwarte mannen, vrouwen, kinderen. Honden. Een oude auto. Op de voorgrond, eenzaam, een blanke man op een stoel. Een blanke vrouw heet via een microfoon een Commissie welkom. Een Commissie die gaat oordelen over iets wat de man heeft gedaan of misdaan. Vanuit de zaal slingeren twee vrouwen opgewonden beweringen het publiek in. Die op de voorgrond weer worden gestuurd.

Meteen al in de openingsscène van 'In ongenade', naar de gelijknamige roman van J.M. Coetzee (1940), wordt iets voelbaar van de complexiteit van een samenleving na de Apartheid. Alsof na het afschaffen van die wet er geen sprake meer zou zijn van een scheiding van ras en cultuur. Integendeel. Juist het met talloze zwarte poppen aangeklede toneelbeeld (Katrín Brack) laat zien hoe snel ogenschijnlijk onaangedaan naast elkaar bestaande werelden kunnen gaan schuren. En ontvlammen.

Als een blanke man in opspraak raakt vanwege een relatie met een studente, zal geen zwarte zich daar druk om maken. Maar als een blanke de zwarte bedrijfsleider op de boerderij van zijn dochter als knecht bejegt, worden die twee nooit vrienden. Om maar iets simpels te noemen. Territoriumdrift, wederzijds onbegrip, en gewortelde vijandschap maken alles alleen maar ingewikkelder.

Na zijn gedwongen ontslag aan de universiteit, wordt hoofdpersoon David Lurie op het platteland geconfronteerd met de harde realiteit. Overleven in plaats van rust. Instinct in plaats van verstand. Coetzee's boek zuigt je indringend in die waarheid, in de theaterversie van Toneelgroep Amsterdam sta je er oog in oog mee.

Mede dankzij bewerker Josse de Pauw heeft regisseur Luk Perceval een regelrecht wonder verricht. Wars van elk effectbejag. Het verhaal is inhoudelijk en visueel aangescherpt. Door met de Commissie te beginnen in plaats van de achtergrond zit je meteen middenin Lurie's problematiek en dilemma's van goed en kwaad. In een strak ritme zijn de fasen, waarin al Lurie's zekerheden

verschuiven, hard tegen elkaar aan gesneden.

Met een uitgekiende belichting krijgt de collectie poppen allengs de allure van een stug, maar levend volk, waaruit betrokkenen tevoorschijn komen en in verdwijnen. Of juist in wegrennen. Crue scènes zijn in angstaanjagend droge beelden vertaald. De overval op de boerderij plus verkrachting van dochter Lucy begint met een krachtmeting tussen Lurie en overvaller van louter dreigende voetstappen en zet zich voort in een steeds heftiger cadans van een wippende auto. Eerder maakte Lurie's tegen de zijkant van de studente aangedrukte lijf de werkelijke verhouding pijnlijk zichtbaar.

De kracht van de voorstelling is genadeloos. De scènes haken zich meteen vast op je netvlies. Zelfs de kleinste bijrollen krijgen kleur door een heel precieze spelregie. En vooral is daar Gijs Scholten van Aschat als David Lurie. Razend knap is hoe hij niet in zijn personage kruipt en toch elk facet van diens neergang naar zijn diepste zelf toont. Zonder overbodige emotionele uithalen of stemverheffingen. Als Lurie zich tenslotte neerlegt bij zijn nieuwe bestaan, vraagt de acteur geen compassie. Des te dieper raakt dat.

Hanny Alkema

Met een uitgekiende belichting krijgt de collectie poppen allengs de allure van een stug, maar levend volk.

FOTO JAN VERSWEYVELD